

אספקלריה

על משמר ההלכה

נופש כהלכה

הנחיות הלכתיות עדכניות לתועלת היוצאים לנופש

כמנהגנו בעבר, ולאור בקשות שהגיעו אלינו, גם הקיץ מפרסמים אנו, לטובת הקוראים, הנחיות הלכתיות עדכניות, עבור היוצאים לנופש בתקופת שנה זו.

למרות שמאמרים דומים כבר התפרסמו פעמיים בעבר ('אספקלריה' גיליון ו' אב תש"פ, גיליון ל' אב תשפ"א) המאמר הנוכחי הוא בבחינת 'פנים חדשות', שכן הוא נוגע בנקודות חדשות נוספות שלא הופיעו בעבר.

יצוין, כי בשונה מן המאמרים הרגילים המתפרסמים במסגרת מדור זה, ההנחיות להלן יובאו בקצרה, בדרך-כלל ללא הבאת הנימוקים. הרוצה להרחיב ולהעמיק בנושא מסוים, יוכל לעיין במאמרים בגיליונות 'אספקלריה' אשר עסקו בכך ובספרות המכון הרחבה.

אירוח במלונות

בתי המלון הגדולים כיום, מפעילים מערכות אלקטרוניות רבות ומתוחכמות, אשר בעקבות כך השהות בתי מלון בשבתות מעלה שאלות הלכתיות לא פשוטות על כל צעד ושעל כפשוטו.

ככלל, רצוי להימנע מלהיות בשבת במלון שאינו מותאם לשומרי תורה ומצוות. במקרי אונס, כשלא ניתן להימנע מכך, חובה להיערך מערב שבת ולדעת כיצד להתנהל בצורה נכונה מבחינה הלכתית.

נדגיש, כי גם במלונות בעלי כשרות 'מהדרין', ובמיוחד בכאלה אשר עוברים 'הסבה' למתכונת מהדרין עבור קבוצות נופש מסוימות, ישנם דברים אשר אינם 'מכוסים' מבחינה הלכתית על-ידי המארגנים. כך שעל הנופשים עצמם מוטלת האחריות לגלות ערנות ולדעת מבעוד מועד את האסור והמותר בשבת.

מעליות בשבת

מלונות רבים שוכנים בבניינים רבי קומות, אשר השימוש במעלית בהם הכרחית. חדרי המדרגות בבתי המלון, מיועדים בדרך כלל למקרי חירום בלבד.

מעלית שבת: כאשר מדובר בשבת, עצם השימוש במעלית, בין לעלייה ובין לירידה, אף ללא לחיצה על שום כפתור, כרוך בהרבה שאלות הלכתיות חמורות. אמנם קיימות מעליות שבת מהודרות באישור המכון, אולם לצערנו, אין כיום שום מלון או בית הארחה עם מעלית-שבת מהודרת באישור המכון. זאת בשל הדרישות הקפדניות הרבות, אשר לא כל אחד יכול או רוצה לעמוד בהן.

נדגיש, כי האמור לגבי 'מעליות שבת' אמור גם כלפי מלונות הפועלים במתכונת 'מהדרין', שגם בהם אין להשתמש במעליות אלה, לא לעלייה ולא לירידה, ואין להתיר זאת משום 'שעת הדחק' וכדומה.

על-ידי גוי: לאור זאת, למעשה, אין שום היתר, בוודאי לאנשים בריאים, לעלות או לרדת בכל מעלית אחרת, הכרוכה בהרבה שאלות הלכתיות חמורות, גם אם היא נקראת משום מה בשם 'מעלית-שבת'. כמו כן, אין להקל להשתמש במעלית כאשר אורחים אחרים, גויים, הם שלוחצים על הכפתורים.

שימוש במדרגות: לאור זאת, המתכנן לשהות בבית מלון בשבת, עליו להיערך בהתאם ולהשיג לעצמו חדר בקומה נמוכה, בצורה שתאפשר לו שימוש במדרגות במהלך השבת. במקרה והחדר בקומה עליונה, אין היתר להשתמש במעלית, ועליו להתאמץ ככל יכולתו לעלות ולרדת במדרגות.

בעניין זה חשוב להדגיש, כי לא תמיד הפתרון של שימוש במדרגות ישים מבחינה הלכתית. שכן הרבה פעמים תאורת חדר המדרגות במלונות מופעלת באמצעות חיישנים, וכן ישנם בתי מלון שדלתות חדרי המדרגות שלהם נעולות בדרך-כלל, ויש צורך לצלצל בפעמון למחלקת הביטחון בבקשה לפתוח את הדלת.

מסיבה זו, יחד עם סיבות נוספות שיפורטו בהמשך, פעמים רבות, ההוראה לאדם שנמצא בבית מלון בשבת, תהיה, כי רצוי שיישאר בחדרו, או לכל הפחות בקומה, למשך כל השבת.

חיישני תאורה ברחבי המלון

מלבד העלייה והירידה בין הקומות של בית המלון, עצם ההליכה במסדרונותיו עשויה להוות מכשול הלכתי, זאת משום שברחבי בתי-מלון רבים מצוי שחלק מן התאורה מופעל באמצעות חיישנים, כך שכאשר אדם יוצא מן החדר, או נכנס אליו, או עובר במקומות מסוימים, הוא גורם בכך להפעלת התאורה.

בעניין זה ההנחיה היא, כי מעבר בשעות היום במקומות בהם יש חיישנים, כאשר אין שום צורך בתאורה, ניתן להתיר. גם במעבר בשעות הלילה, כאשר לא חשך לגמרי, ניתן להקל במקום הצורך.

במקום חשך מאוד, החשש ההלכתי חמור יותר. למי שנמצא במקום שכזה, ניתן להציע מספר עצות, לפי סדר העדיפויות דלהלן:

א. להמתין לגוי (או ליהודי שאינו מודע לכך, או שלצערו אינו שומר שבת) שעובר ממילא ולעבור אחריו.

ב. במקום הצורך - ניתן לבקש מגוי שיעבור לפניו (אם ניתן, עדיף לעשות זאת ברמז).

ג. יש מקומות שכאשר אדם הולך מאוד לאט החיישנים אינם קולטים אותו. במקרים אלו אפשר להקל ללכת לאט, כך שגם אם ייקלט אין זה 'פסיק-רישא'.

ד. בשעת-הדחק גדולה מאוד אפשר לבקש מילד קטן שילך לפניו.

ה. באין ברירה כלל יתכן שיש מקום להקל ללכת בשינוי, כגון בהליכה אחורית.

תאורה ומיזוג-אוויר בחדרים

חיישנים: כדי לחסוך באנרגיה, בבתי מלון רבים בעולם מותקנת מערכת השולטת על המיזוג והתאורה בחדר באופן אוטומטי, באמצעות חיישנים המזהים את כניסת ויציאת האורחים ובהתאם לכך מפעילה ומכבה אותם.

הפעלה באמצעות כרטיס: ישנם מקומות שהפעלת המערכת היא באמצעות הכנסת כרטיס החדר למתקן שקיים בחדר. במקרים כאלה יתכן שניתן להשיג בקבלה כרטיס נוסף, כאשר אז הפתרון יהיה בהכנסתו למתקן מערב-שבת למשך כל השבת.

גלאי נפח: במקומות אחרים המערכות פועלות באמצעות גלאי נפח. במקרים כאלה, ניתן לעיתים לנטרל את המערכות דרך מערכת הבקרה של המלון. אם לא, יש לנסות לאתר את גלאי הנפח בחדר ולכסותו בנייר אלומיניום ולנטרל אותו.

מתג פיזי במשקוף הדלת: יש פעמים שהמנגנון משלב גם מתג פיזי המותקן במשקוף הדלת, ואז הפתרון היחיד יהיה להשאיר את הדלת פתוחה קצת במהלך השבת.

תאורת ארון: מלבד האור הכללי של החדר, ישנם מלונות בהם קיימת תאורה בארון, אשר נדלקת ונכבית בעת פתיחת וסגירת הדלת. יש לבדוק זאת מלפני שבת, ובמידה וכך, להשאיר את הארון פתוח כל השבת, או לא להשתמש בו כלל בשבת, או לבקש מן האחראים לבטל את התאורה שם.

מצב שבת: כאשר מטעם המלון נמסר לאורחים כי בשבת המזגנים עוברים למצב 'שבת', הרי במצבים כאלה, כנראה שהכוונה היא לביטול החיישנים המזהים את היציאה מהחדר והכניסה אליו, בכל דרך שהיא, באופן שבשבת לא יכבו ביציאה ויופעלו שוב בכניסה, אלא יפעלו באופן רצוף, או בזמנים קצובים, באמצעות שעון שבת פרטי שבחדר עצמו ו/או מהפיקוד המרכזי, שינתק את המזגנים בחדרים בזמני הסעודות למשל, בהתאם למה שיקבע ויכוון מראש.

במקרה שכזה, הרי שמבלי לקחת אחריות מלאה על הדברים, ניתן לומר כי נראה באופן קרוב לוודאי, שכלל שמדובר במלון הפועל במתכונת 'מהדרין', בהחלט

ניתן לסמוך כי פונקציה אלמנטרית שכזו אכן מבוצעת כהלכה, וכי הנהלת המלון לא תסבך את עצמה באמירה אשר ניתן יהיה לבדוק את אמיתותה, בהתאם לכלל ההלכתי של 'מילתא דאיכא לברורי ועבידא לגלוי'.

השפעה על התרמוסטט: יחד עם זאת, גם כאשר קיימת אמירה כזו מצד המלון, ההנחה ללא כל ספק היא, כי בוודאי לא מדובר בהתקני שבת מושלמים, האמורים לנטרל את ההשפעות של פתיחת וסגירת דלתות וחלונות או של עצם ההימצאות בחדר על התרמוסטט ובעקבותיו על הפעלת המדחס. אך כבר פשט המנהג מכמה סיבות להקל בדבר בבתים פרטיים או בבתים כנסת וכדומה, שמוותקנים בהם מזגנים ללא התקני שבת, ואף שלדעת רבני המכון, יש הידור ומעלה הלכתית ברכישת מזגנים עם התקני שבת מהודרים, בכל זאת לא ניתן לאסור מעיקר הדין את השימוש במזגנים אחרים, הן במזגנים רגילים והן במזגני אינוורטר.

פתרונות: בהעדר פתרון בדמות 'מצב שבת' או לכל הפחות אחד מן הפתרונות המובאים לעיל, הרי שבהחלט עשוי להיות, כי הפתרון הנכון הוא להישאר משך כל השבת בחדר מבלי לצאת ממנו, על-מנת שלא להשפיע באופן ישיר על הדלקת המזגן וכיבוי. גם כאשר קיים סידור עבור שבתות, הוא אינו כולל, בדרך כלל, שעון שבת. העצה אפוא היא, להשאיר את מיזוג האוויר פועל ברציפות. לגבי התאורה, העצה היא להשאיר אור דולק בחדר השירותים, או בחדר סמוך אחר, כזו שתאפשר את סגירת הדלת והחשכת החדר בשעות השינה.

פתיחת וסגירת דלת החדר

כרטיסים אלקטרוניים: ברוב בתי המלון כיום, דלתות החדרים נפתחות באמצעות כרטיסים אלקטרוניים מסוגים שונים, אם זה כרטיס של ממש או קורא קירבה (צ'יפ) או אפילו מפתחות אלקטרוניים קוראי קירבה. משכך ברור כי ישנה עדיפות להתארח במלונות שיש בהם גיבוי של מפתחות רגילים, כך שבשבת יהיה השימוש רק באמצעות מפתח ולא באמצעות הכרטיס האלקטרוני.

בהיעדר אפשרות של פתיחת הדלת, אם ניתן, יש להניח מעצור כלשהוא בפתח הדלת - כשיוצאים מהחדר - על-מנת שהדלת לא תינעל עד הסוף. כאשר סוגרים ופותחים את הדלת מבפנים בדרך-כלל אין בעיה, שכן המנגנון המכני הפנימי עוקף את המנגנון החשמלי אלקטרוני של הדלת ואינו משפיע עליו.

עצה נוספת: קודם עזיבת החדר יש לקשור חוט/חבל דק לידיה הדלת מבפנים ולמשוך אותו מתחת הדלת, כשקצהו מבצבץ מעט מתחת לדלת מבחוץ, כך שכשמגיעים בשבת לחדר ניתן למשוך אותו, ובאמצעותו להוריד את הידיה, באופן שהדלת תיפתח מכנית באמצעות הידיה, מבלי להזדקק כלל לפתיחה אלקטרונית באמצעות כרטיס

הקרבה.

מערכת תיעוד פתיחות וסגירות דלת: יש לציין, כי במלונות מסוימים, גם כאשר פתיחת הדלת נעשית בצורה מכנית, קיימת מערכת אלקטרונית המתעדת את הפתיחות והסגירות. ככל שהאדם לא מודע לכך יתכן שאין בכך בעיה. אמנם אולי רצוי בכל זאת להקפיד, שכל פתיחת דלת תיעשה בשינוי.

פתיחת דלת על-ידי גוי: במקומות שלא ניתן לבצע את אחד הפתרונות, יש למעט עד כמה שניתן ביציאות מהחדר. ובעיקרון, בהיעדר פתרון מלבד פתיחה על-ידי גוי, עדיף אם אפשר, להכין מראש את כל צרכי השבת: אוכל, לחם משנה ויין לקידוש, בחדר - בפרט למי שמתאכסן במלון של גויים, ובלאו-הכי אינו יכול לאכול בחדר האוכל. באופן כזה אותו אדם לא ייצא כל היום מהחדר, גם לא לתפילה בציבור, וימנע מעצמו חששות רבים של חילולי שבת.

במקום הכרח, כשאין אפשרות להישאר בחדר כל השבת, פתיחת הדלת תיעשה על-ידי גוי. במקרה כזה, עדיף, אם אפשר, לסכם מערב-שבת עם אחד מעובדי המלון הנכרים שכאשר יבחין בבוא האורח יגש מיד לפתוח עבורו את הדלת, ובמקרה הצורך יש לוודא זאת עם כמה נכרים, ממשמרות שונות, או לבקש מאחד מהם שיעדכן אחראי על כך בכל משמרת (ובמקרה זה ניתן יהיה גם לצרף גם את היתרו הידוע של החו"י של אמירת נכרי לנכרי), ובשעות-הדחק ניתן לסמוך ולהסתפק בכך.

ברזים ומערכות שטיפה אוטומטיים

בבתי מלון רבים, הברזים הינם אלקטרוניים, וכך גם הדחת האסלה בשירותים נעשית אוטומטית. יש לתת לכל דברים אלה מראש את הדעת, ולהיערך מערב שבת, על-ידי מילוי מים בכלים, הסתרת הגלאים וכדומה.

אספקלריה

על משמרו ההלכה
המשך מעמוד קודם

מקררי שתיה ויין בחדרים

מצוי בבתי-מלון שישנם מקררים אישיים בחדרים, בהם מאוחסנים בקבוקי שתיה, יין, וכדומה, אשר האורחים רשאים לקחת לעצמם, בעוד הפעולה נרשמת במחשבי הקבלה, כאשר על סמך זאת מחייבים את האורח. מעבר לעצם בעיית השימוש במקרר ללא התקן שבת, כמובן שאין שום היתר לצרוך ממקררים אלו בשבת, כל עוד מערכת הרישום האוטומטית מופעלת.

צימרים ודירות אירוח

בעוד שבדירות נופש וביצימרים, חלק גדול מן החששות המצויים בבתי מלון אינם קיימים, עם זאת, בשל העובדה שבדרך כלל הכנת האוכל במקומות אלה נעשית בצורה עצמאית על-ידי הנופשים, קיימת אחריות על המתארח, לבדוק לפני שבת את המכשירים החשמליים אשר אמורים לשרת אותו בשבת, ולראות האם אכן ניתן להשתמש בהם.

פלטות

בשימוש בפלטות-שבת מסוימות יש חששות של איסורי שהיה וחזרה.

הפלטות שבאישור המכון, נבדקו על ידי רבני ומהנדסי המכון ונמצאו עומדות בכל הדרישות ההלכתיות.

בפלטות שאין להן אישור הלכתי מוסמך נדרש לוודא שלוש נקודות חשובות:

1. רמת החום של הפלטה היא כזו שלא נהוג וקשה לבשל עליה בשגרה, אלא רק לשמור על חום של אוכל מבושל מכבר (כ-150 מעלות צלזיוס).

2. הפלטה פועלת ברמת חום קבועה, ואין בה תרמוסטט המשנה את מידות החום או את מצב פעולת גופי החימום בהתאם לטמפרטורה הסביבתית, ויכול להיות מושפע גם מהסרת סירים וכדומה המונחים על הפלטה.

3. אין כפתורי וויסות וכיוון עוצמת החום - ובאם ישנם כאלה, יש לכסות ולהסתיר אותם.

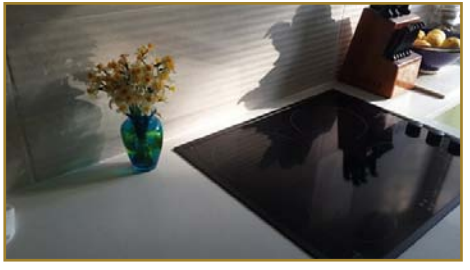
יש לציין: מצויים בשוק פלטות מתקפלות המותאמות ליוצאים לדרך, ודווקא אלה עלולות להיות בעייתיות ונדרשת שימת לב מיוחדת לכך.

כיריים אינדוקציה

קורה וכאשר מגיעים לשבות בצימר, מגלים שאין במקום פלטה חשמלית, אלא רק כיריים אינדוקציה. במקרה כזה, ההנחיות לעניין השהיית המאכלים על הכיריים מערב-שבת והורדתם במשך השבת, הן כדלהלן:

1. אוכל שאינו מבושל כל צרכו אין להשהות על הכיריים.

2. לגבי אוכל מבושל כל צרכו, בני אשכנז יכולים בהחלט לסמוך על דברי הרמ"א (או"ח סי' רנג ס"א) שניתן להשהות על גבי כירה

שאינה גרופה וקטומה תבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי או שהוא מצטמק ויפה לו. אולם מכל-מקום ראוי להקפיד שהתבשיל יהיה מבושל כל צרכו כבר מערב-שבת. בנוסף, יש להניח את הסיר - אפילו אם הוא חם - על גבי הכיריים קודם כניסת השבת די מוקדם, מבעוד מועד, באופן שאם היה קר היה מספיק לרתוח קודם שקיעת-החמה, ועפ"י מה שנתבאר במ"ב (שם, ס"ק ע, עג ועד) ובביאה"ל (שם ס"א, ד"ה ונהגו).

אספקלריה

על משמר ההלכה
המשך מעמוד קודם

3. ולפי המבואר ב'כף-החיים' (שם, אות כג) שגם הספרדים נוהגים להקל בזה כהרמ"א, הרי שכאשר מדובר בשעת-הדחק, גם בני עדות המזרח יכולים ללא ספק לסמוך ולנהוג בהתאם לאמור לעיל.
4. בכל מקרה, אסור להסיר את הסיר מהכיריים בשבת, כשהן פועלות, שכן הסרת הסיר גורמת לביטול ההשראה האלקטרו-מגנטית ולכיבוי הכיריים, וכל-שכן שלא ניתן יהיה להחזיר עליהן את הסיר לאחר מכן אפילו לפי כל תנאי חזרה, לא רק מחמת שכירה זו אינה גרופה וקטומה, אלא משום שהנחת הסיר תפעיל מחדש את הכיריים. על כן יש לחבר את הכיריים לשעון שבת, ולתכנן את זמני הכיבוי והניתוק בהתאם לזמני סעודות השבת, שכאשר יהיה צורך להסיר את הסיר מן הכיריים הן יהיו מנותקות.

מיחמים וקומקומים חשמליים

שבת: בשימוש במיחמים עלולות להיות חששות של איסורי בישול והפעלות חשמליות.

ברור כי במיחמים חשמליים רגילים, מיחמי תרמוס וקומקומים שבאישור המכון לא קיימים כלל כל חששות הלכתיים שהם. להלן נפרט את החששות ההלכתיים השונים, ואת ההנחיות כיצד להתמודד עמן.

תרמוסטט: חשוב לדעת, כי גם במיחמים בהם קיים 'מצב שבת' לכאורה, לא תמיד התרמוסטט מבוטל לגמרי, כך שיתכן מצב שכשאדם יצרוך בשבת מים מהמיחם הוא עלול לגרום להפעלת גוף החימום. לאור זאת, במקרה בו המיחם בדירת האירוח אינו באישור הלכתי מוסמך, ראוי לבדוק האם התרמוסטט אכן מנוטרל לגמרי במצב שבת.
צורת הבדיקה:

1. ממלאים את מיכל המיחם, במים עד כחצי מתכולתו, מביאים להרתחה, ולאחר מכן מעבירים למצב 'שבת'.
2. פותחים את מכסה המיחם בזהירות, מריקים לתוכו כשני ספלי מי-ברז קרים, וממתניים כשלוש דקות. אם נשמע רעש הרתחה, או שעולות בועות, המשמעות היא כי התרמוסטט אינו מנוטרל לחלוטין במצב 'שבת'.

בדיעבד, אין לאסור - במיוחד בחודשי הקיץ - את השימוש במיחמים חשמליים רגילים ללא מצב 'שבת', או במיחמים שבהם התרמוסטט אינו מבוטל ומנוטרל במצב 'שבת', מכמה סיבות.

מדיד: חשש נוסף העלול להיות במיחמים הוא ביחס למים הנאגרים במדיד, שמא הם לא התבשלו מערב-שבת, או שמא התקררו כבר במהלך השבת, והאדם הצורך מים בשבת עשוי לגרום לבישולם החוזר בשבת.

לגבי חשש זה, כל עוד מדובר במיחם תרמוס, הרי שבדרך-כלל המדיד הוא פנימי והחשש רחוק. כמו כן, גם במיחמים בהם המדיד מופיע בדמות חלונית חיזוי, ללא צינורית אגירה, אין כלל בעיה. אולם כאשר המדיד הוא חיצוני ותלוי, יש מקום לחשש זה.

אמנם ניתן לנענע את המיחם בזהירות בערב-שבת לאחר ההרתחה, כדי לוודא שהמים יתערבו היטב וגם במדיד יהיו מים מבושלים. אולם במקומות ובסביבה קרה, בחודשי החורף, עדיין יש מקום לחשש כי במשך לילה ארוך, ללא שימוש במים, יצטננו המים שבמדיד לגמרי, ובפרט לבני עדות המזרח שבוודאי יש להם לחוש שחום המים עלול בהחלט לרדת מתחת למידת חום שהיד-סולדת-בו..

כשרות: ראה להלן 'שימוש במטבח לא כשר'.

מיני-ברים

בנוגע לשימוש במכשירי מיני-בר בשבת, ראה להלן: 'מתחמי נופש - מיני-ברים וקולרים'. באשר לשאלות כשרות במתקנים אלה, ראה להלן 'שימוש במטבח לא כשר'.

מקררים

פתיחת דלת מקרר בשבת כוללת בתוכה בעיות הלכתיות שונות. הפתרון המעולה ביותר למקררים הינו כמובן התקן שבת של גורם

הלכתי מוסמך. במקרים בהם קיים התקן שבת מוסמך יש אפוא להקפיד שאכן יעמוד המקרר מערב שבת על מצב 'שבת'. במקרים בהם קיים התקן שבת של המכון המדעי טכנולוגי להלכה, המאפשר את השימוש במקרר לכתחילה ללא כל חשש וללא כל הגבלה, יש ללחוץ, בדרך-כלל, על כפתורים מסוימים, השונים בכל סוג ודגם, על-מנת להעביר את המקרר למצב 'שבת', בהתאם להוראות המדויקות.

מקררים ללא התקן שבת: במקרר שאין בו התקן שבת, פתיחת הדלת במהלך השבת כרוכה בכמה וכמה בעיות ושאלות הלכתיות.

תכנון פעילות המקרר עם שעון שבת: במקרה שהמקרר הנמצא בצימר ללא התקן שבת, הדרך המהודרת ביותר למי שרוצה לצאת מידי כל חשש, להצטייד מראש בשעון שבת, אותו יש לשים בשקע המקרר, ולתכנן מראש זמני פתיחה של המקרר כאשר הוא מנוטרל לחלוטין מחשמל.

על מנת שלא להרבות בחיבורים וניתוקים תכופים ומיותרים, שאינם מוסיפים בריאות' למקרר ועלולים לגרום לו נזק לטווח ארוך, מומלץ לכוון את השעון ולהתאים את זמני הניתוק לשעות סעודות השבת, בהן יהיה המקרר מנותק לזמן

ממושך יחסית, לפי הצורך, כדי לאפשר את פתיחתו וסגירתו בזמנים אלו ללא הגבלה. ולשאר שעות השבת (למעט שעות הלילה המאוחרות בהן הכול נמים את שנתם) לכוון את השעון כך שינתק את המקרר למשך רבע שעה בכל שעה.

יש מעלה הלכתית - גם למי שעושה כן - לנעול את מפסקי הדלת באופן האמור להלן, וזאת מן הסיבות שיזכרו להלן לגבי מקפייאם. נעילת מפסקי דלת המקרר: מי שאין ברשותו שעון שבת, חובה עליו לנעול - בצורה המפורטת להלן - את מפסקי הדלת, המשפיעים ישירות על התאורה, המאוורר, צגים שונים במידה וישנם, ועל ספירת פתיחות דלת בדגמי מקררים שונים.

יחד עם זאת, בשבת ישתדל לפתוח את המקרר רק כאשר המנוע פועל. כשיש צורך גדול לפתוח בזמן שהמנוע לא פועל, ראוי להחמיר לפתוח אותו בשינוי או על-ידי קטן.

חשוב לדעת!

מפסקי המקרר - לעתים הם גלויים בדמות כפתורים, ואז, יש להצמיד אותם באמצעות נייר דבק וכדומה בצורה חזקה שתחזיק במהלך כל השבת.

אך לעתים, המפסקים הם מגנטיים ונסתרים וממוקמים בתוך מסגרת הפאנל של דלת המקרר. במקרים כאלה, יש לעבור עם מגנט סביב מסגרת תא המקרר בעת שהדלת פתוחה, ולראות באיזו נקודה הצמדת המגנט מביאה לכיבוי התאורה, ובאותו מקום להשאיר מגנט צמוד למשך כל השבת.

ביטול הצג: במקררים מוסדיים בעלי צג טמפרטורה קיימת, המשתנה מידיית עם כל פתיחת דלת, ואינה תלויה במפסקי הדלת, אם לא מחברים את המקרר לשעון שבת, מן הראוי לבטל לגמרי את הצג (וכן לוודא כי אין מתגי דלת אחרים), וגם לאחר מכן יש מקום להחמיר עד כמה שאפשר לפתוח את הדלת רק בעת ששומעים את המדחס פועל.

במקרה בו לא מחברים לשעון-שבת, וגם לא ניתן לנתק את הצג, ניתן בשעת הדחק לכסות את הצג האמור, באופן שהגדר ההלכתי שלו הוא "פסיק רישא דלא ניחא ליה", ונכון להקפיד לפתוח את המקרר בשינוי גם במצב זה.

נזכר בשבת עצמה: מי שנמצא במקום שהמקרר ללא התקן שבת, ולא נעל את מפסקי הדלת מערב-שבת כדלעיל, גם אם הוא יודע שאין במקרר נורה שנדלקת עם פתיחת הדלת, עדיין קיימת בעיית ההשפעה הישירה על המאוורר, המופסק עם פתיחת הדלת כאשר המדחס פועל ומופעל שוב עם

סגירתה, לפיכך בשעת-הדחק יפתח את המקרר בשינוי דווקא כשהמדחס אינו פועל, שאז גם המאוורר אינו עובד. כדאי להמתין לאחר מחזור פעילות ולפתוח מיד כשמפסיק, ולהזדרז לסגור מהר, כדי להיות בטוחים שהמדחס והמנוע לא יתחילו לפעול בשעה שהמקרר פתוח עדיין, ואז סגירת הדלת תפעיל מיד את המאוורר.

אם יש נורה פעילה במקרר, יפתח אותו רק על-ידי גוי (וישתדל שלא לומר, אלא רק לרמוז), ואחר-כך יניח מגבת מקופלת על הדלת, בצורה שתמנע את סגירתה עד למוצאי-שבת.

דברים שיש לשים לב אליהם: לעתים, כאשר בעל הצימר/הדירה נשאל על אודות השימוש בשבת במקרר, עשויים המתארחים לשמוע ממנו תשובות שונות ומשונות, ואשר כדאי לדעת מראש את משמעותן:

- **התקן שבת חיצוני על-ידי טכנאי:** לעתים נאמר על מקרר מסוים, נאמר כי בוצע בו התקן שבת חיצוני על-ידי טכנאי עצמאי, ללא אישור הלכתי של גוף מוסמך. מניסיוננו הרב, כל ההתקנים מסוג זה, שהם ללא כל פיקוח הלכתי מוסמך, אינם 'מכסים' את כל הבעיות המצויים כיום במקררים ואינם פותרים אותן כלל, אלא נועלים את מפסק הדלת ומנטרלים אך ורק את המנורה ואת המאוורר, דבר שניתן לעשות לבד באמצעות הצמדת מגנט פשוט, ולא מעבר לכך.
- **פונקציית 'חג':** ישנם מקררים אשר קיימת בהם פונקציה מובנית של מצב 'חג' - holiday, ויש אשר חושבים בטעות כי מדובר בהתקן אשר מאפשר שימוש בשבת. למעשה, מצב זה לא מיועד לחגי ומועדי ישראל, אלא הינו מצב 'חופשה' (שבלועזית מבוטא כמו 'חג'), המיועד למי שנעדר מביתו לתקופה ממושכת, וכמובן אינו משנה ומשפיע מאומה אפילו על הבעיות הכרוכות במפסקי הדלת, כגון תאורה, מאוורר לפיזור הקור, צגים והתראות דלת במידה והן קיימות, ספירת פתיחות דלת במידה והיא קיימת, אשר נותרות כמות שהיו גם במצב הני"ל. זאת מלבד כי מצב 'חופשה' נועד כאמור למי שעוזב את ביתו ומשאיר מקרר ריק, ולא למי ששוהה בשבת בביתו עם מקרר מלא, שבמקרה זה תפוקת המקרר תהיה רחוקה מלהשביע רצון, ויש להניח שחלק מהמאכלים שבמקרר יתקלקלו בעקבות כך.

מקפיאים

המקפיאים, מתחלקים, באופן כללי, לשני סוגים עיקריים: מקפיאי די-פרוסט (Dfrost) העממיים יותר, אשר הקרח נצבר בהם, ונדרש מפעם לפעם להפשיר אותם. ומקפיאי נו-פרוסט (No Frost), בעלי מנגנון מונע הצטברות קרח. בנוסף יש מקפיאים הכוללים פונקציות של התראה למניעת השארת דלת פתוחה, ויש כאלה (בדרך כלל מקפיאים מוסדיים) הכוללים צג חיווי אלקטרוני לרמת הטמפרטורה.

השפעה על פעילות המנוע: דינם של מקפיאי דיפרוסט, מבחינת השפעת פתיחת דלת המקפיא, היא על-פי רוב כדין המקררים הישנים, שהיום כבר לא קיימים כמעט, אשר מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל התיר לפותחם ולסוגרם בכל עת ללא הגבלה, ויש מן הפוסקים האחרים שהחמירו בזה, ולדעתם יש לפתוח את הדלת רק בשעה שהמדחס פועל. מאידך, פתיחת דלת מקפיא נו-פרוסט חמורה יותר, והרי היא כפתיחת דלת של המקררים המתקדמים בני ימינו.

התראות דלת: ישנם מקפיאים שקיימת בהם פונקציה של התראות דלת, באמצעות נורית או זמזום המופעלים על ידי מפסק הדלת, אשר בעת פתיחת הדלת הם מתחילים לפעול, ובסגירתה הם נכבים. ויש שהם פועלים כתוצאה מעליית הטמפרטורה במקפיא עקב הזרמת אויר החם, או הכנסת מאכלים שאינם קרים דיים.

כאשר לא ניתן מסיבה כל שהיא לבטל את ההתראה, או שלא עשו כן, יש לעשות שאלת חכם, אם וכיצד ניתן לפתוח את המקפיא במקרה הצורך.

פתרונות: במקפיאים מסוימים ניתן לנטרל מפסק הדלת על-ידי מתג מיוחד. במידה ואין מתג, יש לנטרל את המפסק על ידי הדבקת לחצן הדלת, או הצמדת מגנטים וכדומה, וכמבואר לעיל לגבי מקררים.

גם כאשר מחברים את המקפיא לשעון שבת, ראוי בכל זאת, אם ניתן, לנטרל גם את מפסקי הדלת המשפיעים על התאורה, מאוורר, ספירת דלתות וכו', כדי למנוע אפשרות שבדיקו כאשר

הדלת תהיה פתוחה השעון יפעיל את המקפיא והוא יחל לפעול, ולוודא מראש כי גם במקרה כזה תתאפשר סגירת הדלת ללא כל חשש.

נוסף על כך, יש בכך הידור הלכתי, שסגירת דלת המקפיא גם בעת שהוא מנותק לא תסגור את המעגל של המאוורר ותגרום להכין אותו לפעולה לכשיופעל המקפיא שוב באמצעות שעון השבת.

צג חייווי אלקטרוני: במקפאים מסוימים, בדרך כלל מהסוג המשמש מוסדות, קיים צג חייווי אלקטרוני לרמת הטמפרטורה הקיימת - מה שמביא לכך שפתיחת דלת והכנסת אוויר חם, וכן הכנסת מוצרים למקפיא, עלולות לגרום לשינוי מידי של הכיתוב בצג. יש אפוא לבדוק לפני שבת כי המקפיא במקום הנופש אינו כולל את הצג האמור.

מזגנים

מזגנים ללא פיקוד שבת: אם כי יש הידור הלכתי לרכוש מזגן בעל פיקוד שבת באישור המכון (כפי שהוסבר בהרחבה בבטאון 'אספקלריה', גיליון כז, לחודש אייר האחרון), הרי מעיקר הדין יש לסמוך על כך כי ניתן להשתמש במזגן בשבת, ולהיכנס ולשהות בחדר בו פועל מזגן. היתרים אלו תקפים הן במזגנים רגילים והן במזגני אינורטר.

גלאים עיניות וחיישנים: אמנם זאת יש לבדוק, שלא קיימים במזגן גלאים, עיניות או חיישנים, שעוקבים ישירות אחר הימצאות אדם בחדר, ומכבים ומדליקים את המזגן בהתאם לכך, או מפנים את התריסים לכיוונו או להיפך, וכיוצא בזה.

במידה וקיימים חיישנים או גלאים שכאלה, חובה לכסותם היטב בנייר אלומיניום וכדומה, באופן שיוסתרו ולא יוכלו לזהות בשבת שום תנועה או פעילות, ויש לבדוק מערב שבת, שהנייר אכן מנטרל לחלוטין את פעילות העיניות.

מדי מים דיגיטליים

מזה שנים חלה מגמה מצד הרשויות לעבור לשימוש במדי-מים דיגיטליים עבור מדידת צריכת המים, מה שמביא לכך שצריכת מים באותם מקומות גורמת להשפעה על הפעילות הדיגיטלית.

מדי מים מאושרים לשימוש: היוצא לנפוש ואמור להיות במקום הנופש בשבת, עליו לבדוק תחילה, האם מד המים במקום הנופש הוא דיגיטלי, כפי שאכן המצב ברוב ערי הארץ. במידה וכן, יש לבדוק אם אינו מדגמי מדי המים המיוחדים, שתוכננו מראש גם לשבת, ומאושרים הלכתית לשימוש בהם לכתחילה (לפי הרשימה העדכנית המתפרסמת בגיליון זה).

מדי מים ללא אישור הלכתי: כאשר מדובר במדי מים דיגיטלי ללא אישור וללא התאמה לשבת, דעת רבים וגדולים כי מעיקר הדין ניתן להשתמש בהם בשבת לכתחילה, או עכ"פ בדיעבד בשעת הדחק, ובראשם מרנן ורבנן עמודי ההוראה הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל (קובץ 'עטרת-שלמה' ט, עמודים יג-יד; קובץ 'שורון' טו, עמודים קלד-קלה) והגר"ש הלוי ואזנר זצוק"ל (שו"ת 'שבט-הלוי' ח"א, סי' סד) מטעמים שונים שנתבארו בדבריהם.

אולם מכל מקום, המכון המדעי טכנולוגי להלכה מאשר לשימוש רק מדי מים, שפותחו לפי הנחיותיו ההלכתיות, אשר השימוש בהם מותר לכתחילה ללא כל חשש.

השארית ברז פתוח: יש לדעת, כי לדעת הפוסקים המחמירים מסיבות שונות שלא להשתמש במדי מים דיגיטליים רגילים, לא תועיל עצה של השארית זרם חלש מים, שכן להבדיל ממתקנים חשמליים, בהם יש הבדל הלכתי ברור בין ההשפעה על הפעלת המתקן לבין ההשפעה על הגברת ושינויי זרם במתקן פועל, במדי-מים דיגיטליים, הפועלים במגוון שיטות, אם זו בצורת שליחת פולסים חשמליים, אם זו בצורת מדידה בגלים אולטרה-סאונדים, ואם זו בצורה מגנטית או בדרכים אחרות, ההפעלות החשמליות מתחדשות כל הזמן, כאשר כל צריכה נוספת של מים המסובבים את גלגל המדידה גורמת להשפעה על הפעלות אלו, ובעקבות כך כל צריכה מוגברת נוספת בשבת משפיעה מידית על הכיתוב והנתונים המשתנים בצג הדיגיטלי, וכן משנה את כל הנתונים של הספירה והאגירה הפנימית, ושל כל השידורים המתרחשים בשגרה כתוצאה מכך.

הוראות הלכה למעשה: לאור זאת, נוהגים רבני המכון להורות במקרים של אנשים הנקלעים ו/או נאלצים לשהות ולהתארח במקומות בהם מותקנים מדי מים דיגיטליים ללא אישור הלכתי מוסמך, כי מן הראוי להחמיר לבצע כל פתיחת ברז וצריכת מים בשינוי. מאידך, לגבי הורדת המים ושטיפת השירותים יש להקל יותר (כפי שיובא להלן לגבי משאבות מים).

משאבות מים חשמליות

המקומות בהם צריכים לחשוש: בבניינים גבוהים, מחמש קומות ומעלה, רובן ככולן של הדירות מחוברות למשאבות מים חשמליות. במקומות כאלה, כל פתיחת ברז בשבת עלולה להפעיל משאבה חשמלית, או להשפיע על עוצמת זרם החשמל.

חשוב לדעת, כי בהרבה מן הבניינים הגבוהים, גם הדירות הנמוכות שמקומת הקרקע ומעלה מחוברים למשאבות.

עוד יש לציין, שישנם גם מקרים בהם מתקינים משאבות בבתי פרטיים בני כמה קומות.

משאבות עם מנוע אינוורטר: בעבר היו מצויות משאבות מים, בעלי מצב עבודה אחד בלבד, של ניתוק והפעלה - on-off. כיום לעומת זאת, משאבות אלה כמעט ואינן בנמצא, ובמקומן המשאבות בנות ימינו הן בעלי מנועי אינוורטר, אשר כידוע אינם פועלים באמצעות ניתוקים וחיבורים תכופים, אלא באמצעות שינוי עוצמת המנוע, כשבצריכה גבוהה המנוע מתחזק ועובד בתפוקה חזקה, ואילו בצריכה נמוכה, עוצמת המנוע נחלשת בהתאם. לאור זאת, גם אם המשאבה פועלת, בעקבות פתיחת ברז של אחד הדיירים, פתיחת ברז נוספת עשויה אף היא להשפיע על הגברת עוצמת המנוע. בעניין מנועי אינוורטר, ידועה דעתם ההלכתית של רבני המכון, המבוססת על חוות דעתם של מהנדסי המכון, רבי הניסיון וההבנה המקצועית, לגבי מזגנים, למשל, כי השימוש בשבת במזגנים בעלי מנועי אינוורטר אינו חמור יותר מהשימוש במזגנים רגילים בעלי מנוע עם מצב אחד, ואדרבה הם פחות בעייתיים מבחינה הלכתית. ולענייננו, כאשר יש כבר זרם מים פתוח, פתיחת ברז נוסף אמנם משפיעה על עוצמת פעילות המשאבה, אולם יש מקום להקל בדבר. למרות שיש שמחמירים גם בכך.

אמנם זאת יש לציין, כי גם משאבות המים בעלות מנועי אינוורטר, חדלות לגמרי מלעבוד כאשר אף לא אחד מדיירי הבניין צורך מים, ותופעלנה שוב בעקבות צריכת מים. היות ומצב זה הוא די מצוי, מובן כי הקולא האמורה במזגני האינוורטר אינה תקפה במשאבות המים בעלי מנועי האינוורטר לגבי מצב שבו פתיחת הברז נעשית בזמן ששום ברז אחר אינו פתוח.

נטרול המשאבה מערב שבת: ככל שאכן מדובר בבית פרטי, יש לנסות לנתק מערב-שבת את משאבות המים ולהשתמש בשבת במים עם לחץ נמוך יותר מן הרגיל.

השארת ברז פתוח למשך כל השבת: במקרים אחרים, כשלא ניתן לנטרל את המשאבות, היה ניתן לכאורה לפתור את בעיית המשאבות על-ידי השארת ברז פתוח במשך כל השבת, בזרם אשר 'יאלץ' את המשאבה לפעול ברציפות כל השבת.

אמנם, פתרון זה יעיל, רק עבור הבעיה החמורה יותר של עצם הפעלת המשאבה, ורק כאשר מדובר במשאבות רגישות ביותר, שכל זרימה קלה של מים מפעילה אותן, ובאמצעות הזרימה החלשה של המים 'מאלצים' אותן לפעול ברציפות כל השבת ללא הפוגה.

זאת ועוד, הפתרון האמור יעיל דווקא במשאבות הפועלות בעוצמת זרם קבועה, שכאשר הן פועלות כבר שוב לא משתנית עוצמתן, ואילו במשאבות מסוג אינוורטר, הפועלות בתדר משתנה, בהתאם לעוצמת הזרם, עדיין הפתרון האמור אינו פותר - לאותם החוששים לכך - את ההשפעה על הגברת הזרם בכל תוספת צריכת מים.

ומעבר לכך, מרבית המשאבות אינן רגישות כל-כך להתחיל לפעול בכל זרימה חלשה של מים, והן מופעלות ונכנסות לפעולה רק בזרימה משמעותית מעט שדורשת את הגברת לחץ המים, כך שהשארת זרם מים חלש עדיין אינו 'מאלץ' את המשאבות לפעול, והן בהחלט עלולות להתחיל לפעול עם כל פתיחת ברז. ואדרבה תתכן סיטואציה, סבירה בעליל, שדווקא השארת הזרם החלש תביא לכך שכל זרימה נוספת של פתיחת ברז בזרם רגיל תפעיל את המשאבה, בעוד שפתיחתו של אותו ברז ללא השארת הזרם החלש לא הייתה מפעילה עדיין את המשאבה.

לסיכום, הרעיון של השארת ברז פתוח אינו פותר את בעיית המשאבות.

עם זאת, ראוי להדגיש, כי ישנן משאבות המופעלות מיידית עם פתיחת הברז, ויש שרק לאחר כ- 20-30 שניות מפתיחת הברז, כאשר ה'רגש' חש את הירידה בלחץ המים ומפעיל את המשאבה, שבמקרה זה יתכן שיש מקום להקל יותר.

הוראות הלכה למעשה: למעשה, ההוראה המקובלת אצל רבני המכון למי שמתגורר או מתארח בבניין גבוה, בו מותקנות משאבות להגברת לחץ המים לדירות רבות, ללא התקני שבת מהודרים, היא: כי במקומות שיש בהם מספר גבוה של דירות מגורים מאוכלסות,

אספקלריה

על משמר ההלכה
המשך מעמוד קודם

ניתן בהחלט במשך מרבית שעות היממה לסמוך על כך שהחשש להפעלת המשאבה בעקבות פתיחת ברז וצריכת מים אינו בגדר 'פסיק-רישא', ורחוק מאד מכך, שכן יש להניח שבכל רגע נתון המשאבות פועלות כבר בלאו-הכי בעקבות פתיחת ברזים, שטיפת שירותים וצריכת מים, על-ידי דיירים אחרים, ואפילו לגבי חשש שינוי והגברת הזרם, למחמירים בכך, יש סברות להקל, וביניהן כי במקומות מרובי דיירים יתכן שבדיוק בו בזמן שאחד פותח ברז סוגר השני במקביל את הברז בביתו או בחדרו שלו, כך שבפועל לא נוצר שום שינוי בזרם. למרות זאת, הרוצה להחמיר על עצמו ישתדל בכל שעות היממה לפתוח כל ברז בשינוי.

בשעות הקטנות של הלילה, בעת שהכל נמים את שנתם, ראוי יותר להחמיר לפתוח ברזים בשינוי, שכן בשעות אלו החשש שפתיחת הברז תפעיל את המשאבה קרובה יותר ל'פסיק-רישא'.

מי שבכל זאת יכול להחמיר על עצמו להכין עבורו מים מערב-שבת לצורך שימוש בשבת תבוא עליו ברכה. ובכל מקרה בהורדת מים בשירותים ושטיפת האסלה יש להקל יותר, משתי סיבות: (1) מחמת היתר ד'כבוד הבריות'. (2) שכן פעולת פתיחת כניסת המים באמצעות שחרור המצוף נעשית בדרך גרמא. ובפרט אם יעשו זאת בשינוי.

מים חמים בברזים

פתיחת ברז מים חמים בשבת, עשויה להיות כרוכה בחשש איסור 'בישול', עקב הכנסת מים קרים מהרשת וחימומם, ולעתים אף בחשש איסור 'מבעיר', עקב ההשפעה האפשרית על הקדמת הפעלת גוף החימום הלוהט.

לעיתים, בעוד שאדם עשוי שלא להקפיד על כך בביתו, וזאת משום שהוא מסתמך על אותם פוסקים שהתירו שימוש במים שהתחממו בדוד שמש בשבת, כאשר הוא נמצא בדירה אחרת או בצימר, יתכן שהמציאות הטכנית שונה, ועליו להיות ער לכך.

מערכות מים סגורות: כידוע נחלקו הפוסקים בעניין השימוש במים חמים מדוד שמש בשבת, כאשר צריכת המים גורמת לכניסת מים קרים מן הרשת לתוך הדוד וחימומם, אם דינם כבישול בחמה שמותר או כבישול בתולדות חמה שאסור. גם מבין המחמירים בזאת כדין תולדות חמה, יש שמקילים בכך בתנאים מסוימים, כגון לצורך קטנים או חולים, או בשעות הלילה, כאשר אין שמש, והמים יתחממו רק למחרת, ובאופן שהמים הנמצאים בדוד כבר אין היד סולדת בהם, ואינם יכולים לבשל את המים הקרים הנכנסים לשם ומתערבים בהם (ראה על כך בהרחבה בספר 'החשמל בהלכה' ח"ב פט"ו דעות הפוסקים בזה).

אך על המתארחים בדירות נופש וכדו' לדעת, כי לא כל מה שהם נוהגים בביתם ביחס לשימוש במים חמים מדוד שמש תקף גם במקומות אחרים, שכן לעיתים רבות צריכת מים מדוד שמש עשויה להיות בעייתית הרבה יותר. כיום, במקרים רבים דודי השמש אינם מתחממים ישירות מהצינורות שבקולטים, אלא באמצעות 'מחליף-חום', של מערכת צינורות סגורה בתוך הדוד, שהמים המתחממים מן הקולטים מסתחררים בהם, וכתוצאה מכך מתחממים המים הקרים שבדוד, כך שלכל הדעות דינם כתולדות חמה.

מערכות מרכזיות ממוחשבות: בבניינים מסוימים, קיימות גם מערכות דודי שמש מרכזיות ממוחשבות, שמחממות כמות גדולה של מים עבור הרבה צרכנים, ומספקות את המים לצרכנים בהתאם לנתוני הצריכה הנקלטים במערכת הממוחשבת, כאשר נוסף על כך אספקת המים נעשית באמצעות משאבות חשמליות, העלולות בהחלט להיות מופעלות כתוצאה מצריכת מים חמים.

בוילר: בהרבה מקרים, בעלי דירות הנופש לא מסתמכים אך ורק על דודי השמש, וכדי לספק מים חמים לאורחים בכל עת, הם מתקינים בוילר חשמלי המופעל בשעות קבועות ביממה. כך שיוצא, שפתיחת ברז המים החמים, מביאה לידי הכנסת מים קרים לדוד הבוילר, הפעלתו באמצעות התרמוסטט המותקן בו, ובישול המים הקרים.

מחממי מים מיידים: ישנם במקומות בהם מותקן מכשיר חימום מים מיידים, ואשר גם בהם החשש בהסטת הברז לכיוון המים החמים חמור בהרבה מאשר דוד שמש. ישנם מחממי מים מידיים פועלים באמצעות חשמל. ישנם גם כאלה הפועלים על גז (יונקרס), בהם כל פתיחת ברז מים חמים מציתה להבת אש במתקן, ולאחר מכן סגירת ברז המים החמים מביאה לידי כיבוי האש.

הפתרונות: העצה להימנע מכל חשש במהלך השבת, היא סגירת הברז הראשי של כניסת המים החמים לדירה או הצימר. בהיעדר גישה לברז הראשי, ניתן לסגור את ה'ברז ניל' של המים החמים הנמצא מתחת הכיור.

אם משום מה לא ניתן לסגור את המים החמים, יש להיזהר בקפדנות במהלך השבת, שלא להסיט את ברז המים הקרים, ולו במשהו לכיוון המים החמים.

מנעולים אלקטרוניים

מנעולי אלקטרו-מגנט: בבניינים רבי דיירים, במיוחד בחו"ל, דלת הכניסה של הבניין נעולה באמצעות אלקטרו-מגנט, המצמיד את הדלת למשקוף באמצעות זרם חשמל. פתיחת דלתות מעין אלה מבפנים, נעשית בדרך כלל על ידי לחיצה על מתג כפתור המשחרר את זרם החשמל. ואילו הכניסה מבחוץ נעשית על ידי הקלדת קוד, העברת או קירוב כרטיס, זיהוי טביעת אצבע וכדומה, וכל אמצעי המאפשר נתינת אפשרות כניסה לאנשים מסוימים בלבד, כאשר עם קליטת הזיהוי שאושר מראש, מופעל מנגנון הפסקת החשמל והדלת משתחררת מהנעילה.

פתיחת מנעול הפועל על אלקטרו-מגנט בשבת, היא כמובן אסורה, והבעיה המעשית החמורה והבולטת היא, שבהרבה מן המקרים בדלתות בהן מותקן מנעול אלקטרו-מגנטי לא קיימת כלל אופציה של פתיחת הדלת באמצעות מפתח מכני.

פתיחה על-ידי גוי: בחו"ל, הדרך המקובלת בדרך-כלל במקומות אלה היא של פתיחת הדלת על-ידי גוי, כאשר יש מתירים אמירה לנכרי, או לפחות בדרך רמז ולא דרך ציווי, לצורך כך, כשבין הצירופים לקולא מונים גם את ההליכה לבית-הכנסת או החזרה הביתה לסעודת שבת כצורך מצווה.

בבניינים בחו"ל, במקומות שם מקובל להציב שומר בפתחי הבניין, ההתארגנות לכך היא פשוטה יחסית, על-ידי סיכום מראש עם השומר הגוי, שכאשר הוא רואה יהודי מדיירי הבניין, עליו ללחוץ מיד על הכפתור ולשחרר את הנעילה האלקטרו-מגנטית, כך שהיהודי לא יהיה צריך אלא לדחוף את הדלת ולהיכנס, מבלי לעשות שום פעולת ניתוק חשמלי.

אפשרות אחרת היא להמתין שהדלת תיפתח על-ידי מישהו אחר ולעבור מיד אחריו. אפשרות זו מותרת לא רק כשהפותח הוא גוי, אלא גם אם היא נפתחה על-ידי יהודי שאינו שומר שבת לצערנו, או מחוסר ידיעה שלו, מותר לכל יהודי אחר לנצל את ההזדמנות ולעבור יחד עמו.

מנעולים אלקטרו-מכניים: במקביל למנעולי אלקטרו-מגנט אשר פתיחתם נעשית בצורה אלקטרונית בלבד, קיימים גם כאלה אשר יש בהם לשונית הנצמדת לאלקטרו-מגנט, אשר פתיחת המנעול יכולה להיעשות באחת משתי הדרכים, או על-ידי הפסקת זרם החשמל או בצורה מכנית על-ידי לחיצה על הידית.

אמנם זאת יש לדעת, כי לאור בדיקות שנערכו במכון למנעולים אלקטרו-מכניים התברר, כי לא תמיד פתיחה מכנית של מנעול אלקטרו-מכני אכן מותרת בשבת. במנעול מסוים שהגיע לצורך בחינה וקבלת אישור לשימוש בשבת, התגלה כי כאשר מסובבים בו את המפתח המכני נדלקת נורת סימון כחולה. במנעול המדובר, כך גם התברר, קיים מיקרו-מפסק-חשמלי שנלחץ בזמן סיבוב המפתח המכני לפתיחת הלשונית. על כן, גם כאשר אדם נתקל בדלתות עם מנעול אלקטרו-מגנט שיש להן גם אפשרות פתיחה מכנית, עליו לוודא האם הפעולה המכנית לא מביאה לידי הדלקת נורה ולא גורמת לשום פעולה חשמלית אחרת.

במידה והוא מגיע למקום שכזה, ולא ניתן לוודא זאת במאת האחוזים, יש מקום להתיר לו לפתוח את המנעול המכני בשינוי, כאשר יש צורך חשוב וגדול בפתיחת הדלת.

שימוש במטבח לא כשר

התארחות בצימר או דירת נופש עם מטבח שאינו מוחזק בכשרות, מעלה שאלות בנוגע לשימוש במתקני המטבח השונים.

כיריים חשמליות: המגיע למקום נופש ויש שם כיריים חשמליות והוא אינו יודע אם השתמשו בהם לחלבי או בשרי, מעיקר הדין גם אם גלש עליהן מתבשילים בשריים בעודן פועלות, יש מקום להקל להשתמש בהן עבור חלבי, משום שהגלישה היא כנגד גופי החימום, בפרט כאשר מדובר בכיריים שלא השתמשו בהן בעשרים וארבע השעות האחרונות.

אספקלריה

על משמר ההלכה
המשך מעמוד קודם

אכן מי שבכל זאת רוצה להחמיר על עצמו, או שהוא מסופק שמא הגלישה או השפיקה היתה מתוך סירים בשריים ורתחים לאחר שגופי החימום כבר כובו, יכול להכשיר את הכיריים לחומרא בעלמא ולרווחא דמילתא באמצעות הפעלתן לזמן מה על רמת החום הגבוהה ביותר עד שיתלהטו, והרוצה להוסיף חומרא על חומרא, למרות שאין צורך בכך, יכול גם לערות עליהן בעודן לווטות מים ורתחים מתוך קומקום חשמלי.

כיריים הלוגן: הרוצה להדר כדבעי, לא ישתמש בכיריים הלוגן שיש הנמצאות במקום הנופש, אלא יביא אתו למקום הנופש כירה חשמלית ניידת לשימוש.

במידה ויש צורך להשתמש בכיריים הקיימות, והן מסוג הלוגן, אם לא ידוע האם השימוש בכיריים נעשה על פי כללי הכשרות, יש צורך הלכתי להכשירן, כדלהלן:

1. לנקות היטב את משטח הכיריים, להמתין שיעברו עשרים וארבע שעות מהשימוש האחרון בהן.
2. כתום עשרים וארבע שעות, יש להבעיר את כל גופי החימום, ולהשאירם בוערים עד שטמפרטורת המשטח תגיע לרמה המקסימלית.
3. לאחר מכן, יש להערות על כל המשטח מים ורתחים, מתוך הכלי שהורתחו בו, בעוד כל גופי החימום דולקים, להמתין מספר דקות עד שהמשטח יתייבש לחלוטין, ואז לחזור ולערות עליו שוב מים ורתחים. לאחר הייבוש, לחזור על פעולה זו בשלישית.

4. בעת השימוש לאחר מכן בכיריים, יש להקפיד להעמיד את הסירים אך ורק במרכזי המשטח, מעל גופי החימום, ולא בקצותיו. בנוסף ראוי גם להיזהר מאד שלא תהיה גלישה ונזילה מן הסירים אל קצות המשטח.
5. לתוספת הידור, ראוי לצפות בנייר כסף את צדדי משטחי הכיריים. יש להיזהר לא לצפות את מרכזי המשטחים ועיגולי החימום, שכן על פי הוראות היצרנים הדבר עלול לגרום לסכנה.

כיריים אינדוקציה: גם בשימוש בכיריים אינדוקציה יש חששות כשרות, מחמת חוסר ידיעה מי ובמה השתמשו. אולם לגביהן יש פתרון פשוט ומעולה, בדמות משטחי סיליקון, אותם ניתן להשיג גם באישור המכון. משטחים אלה, מחד הם מפרידים בין הסירים לבין המשטח, ומאידך, לא מפריעים להעברת ההשראה האלקטרו-מגנטית, כך שהבישול לא נפגם.

לחילופין, ניתן להשתמש גם בסירים 'תואמי אינדוקציה' כשרים, אותם יש להניח מתחת הסירים בהם האוכל מתבשל.

מדיחי כלים: אין להשתמש במדיח כלים שהודחו בו מן הסתם כלי טריפה, וגם כלי בשר וחלב יחד (ראה בהרחבה 'על משמר ההלכה - מדיחי כלים', אספקלריה גיליון לד כסליו תשפ"ב, כולל במראי-המקומות שצויינו שם לספרות המכון הדנה בכך).

מיחמים, מיני-ברים ברי-מים וקומקומים חשמליים: באשר לשימוש במיני-ברים וברי-מים במקומות של כאלה שאינם שומרים כשרות או שאינם מבני ברית - בנוגע לצריכת מים קרים אין כל בעיה, וניתן לצרוך מים קרים מן המכשירים ללא כל חשש.

ואילו בנוגע לצריכת מים חמים, כאשר ידוע בברור כי השימוש במקום זה הוא אך ורק להכנת שתיה חמה של כוסות תה וקפה בלבד ובכוסות חד-פעמיים, ניתן לצרוך את המים החמים. אבל במקום שידוע, או שיש לחוש לכך, כי משתמשים במים החמים גם ליציקה על כלים ומאכלים אסורים, יש להחמיר ולהימנע משימוש במים החמים.

חשש נוסף קיים לגבי קומקומים ומיחמים, שמא חימומו או הפשירו מעליהם בשר או מוצרים לא כשרים, ונבלע טעם מהם במיחם. משכך, יש לעשות שאלת חכם בנוגע לשימוש בהם באתרי נופש.

בנוסף, רובם ככולם של הקומקומים והמיחמים, מחויב בטבילה, שכן הם מיוצרים בחו"ל, וכדין כל כלי הנקנה מגוי. בדרך כלל, סביר להניח שבעלי הצימרים הלא מקפידים להטבילם, ויש לעשות שאלת חכם אם מותר להשתמש בהם, כאשר הם בבעלות יהודי כמובן.

בנוגע לשימוש במיחמים ומיני-ברים בשבת, ראה להלן: 'מתחמי נופש - מיני-ברים וקולרים'.

מיקרוגל: החשש לגבי מכשיר המיקרוגל במקומות נופש פשוט וברור. יתכן שהמתארחים לא הקפידו על הכללים, וחימומו בו לעיתים בשרי ולעיתים חלבי. כן יש גם לחוש, שהשתמשו במיקרוגל לחימום בשר וחלב ביחד, ויתכן שגם לנבלות וטרפות חלילה.

אספקלריה

על משמר ההלכה
המשך מעמוד קודם

הדרך המהודרת ביותר היא ליטול מיקרוגל מהבית ביציאה למקום נופש. בשעת הדחק, כאשר אין שום אפשרות אחרת, ניתן לסמוך על הכשרת המיקרוגל כדלהלן:

1. לאחר 24 שעות בהם המיקרוגל שבת מלפעול, יש לנקותו היטב מכל שיירי מאכל ושומנים שהצטברו על דפנותיו.
2. בשלב שני, יש להכניס בו צלחת או קערה בגובה של כשליש מהחלל הפנימי, כשהיא מלאה במים, ולהפעיל אותו למשך זמן מסוים, עד שכל חלל המיקרוגל יתמלא היטב באדים. לאחר מכן לנגב במטלית את כל שיירי האדים שהצטברו.

לאחר הכשרה זו, יש להשתמש במיקרוגל אך ורק עבור חימום מאכלים הנמצאים בתוך קופסאות חדשות, סגורות ואטומות. **מנגל חשמלי:** מנגל חשמלי שצלו בו בשר לא כשר טעון 'ליבון חמור' כדי להכשירו. בדרך-כלל הוראת המכון שחום גבוה, אף ללא אש, שווה לליבון, אלא שרמת החום שניתן לקבוע עליה בוודאות כי היא שווה לליבון חמור היא לפחות 450 מעלות צלזיוס, בעוד שרמת חום פחותה מכך יתכן שאינה מגיעה לליבון חמור.

לאור זאת הדרך היחידה להכשיר מנגל-חשמלי היא להחליף את הרשת ברשת חדשה. הנחת רשת נוספת מעל הרשת הקיימת לא תספיק, כל עוד בהחלט יתכן, ואולי בוודאות, שהבשרים שיונחו על הרשת העליונה יגעו גם ברשת התחתונה. אם יש אפשרות לעשות זאת באופן שיהיה מרחק ורווח ביניהם, באופן שהבשרים לא יגעו כלל ברשת התחתונה, ניתן לעשות זאת, לאחר הכשרת הרשת התחתונה לזמן ממושך עד שיגיע לחום המקסימלי, שעשוי להגיע עד לרמת חום של כ-370 מעלות.

יש לציין, כי האמור לעיל אודות הצורך בליבון חמור, נאמר רק לגבי מנגל שצלו עליו דברים לא כשרים. אמנם כאשר מדובר במנגל שצלו עליו כבדים או בשרים כשרים שנשחטו ולא נמלחו והוכשרו, די לעשות לו 'ליבון קל', באופן שלאחר סיום הצלייה והסרת הכבדים/הבשרים יש להשאיר את המכשיר פועל, כשהרשת עליו, לזמן מה. לאחר מכן, ניתן להשתמש בו לכתחילה גם לשימוש אחר.

מתחמי נופש

במתחמי נופש, כגון קמפוסים אשר משפחות מורחבות או קבוצות שוכרות לצורך שבתות גיבוש, עשויים הנופשים להיתקל ולהשתמש במכשירים שאין רגילות להשתמש בהם בדרך כלל במרחב הביתי, ועליהם להיערך מבעוד מועד ולדעת מהי צורת השימוש המותרת בשבת.

מזגנים ניידים

טלטול: אלו המשתמשים בנופש במזגן נייד צריכים לדעת, כי למרות שאין בו גוף חימום לווהט, אשר מטעם זה יש סברא לומר שאין לחוש בו למוקצה ומותר לטלטלו בשבת וחג, ובכל אופן, אפילו אם נחמיר בו ככלי שמלאכתו לאיסור הרי שלצורך גופו (כדי לקרב אותו למקום בו רוצים לחוש יותר בקור) או לצורך מקומו בוודאי מותר לטלטלו, אך עדיין קיימת בעיה אחרת העלולה להיות כרוכה בטלטולו, שכן יש לחוש שאם המדחס אינו פועל בדיוק באותה שעה, טלטולו או העברתו למקום חם יותר, עלולים לגרום להפעלת המדחס, ויתכן שהדבר נחשב כמעשה בידיים.

מסקנת הדברים אפוא, שיש להחמיר שלא לטלטל מזגן נייד אלא רק כאשר יודעים בבירור שהמדחס פועל כבר באותו זמן, או לחילופין כאשר המזגן מנותק לגמרי מזרם החשמל באמצעות שעון שבת.

הוספת מים למזגן נייד: במזגנים ניידים קיימת אפשרות של הוספת מים-ברז עבור קירור הסוללה, ובכך לשפר את נצילות ויעילות המזגן. באשר להוספת מים למזגן הנייד בשבתות וימים-טובים, דעת רבני המכון היא כדלהלן:

א. אין בהוספת מים למזגן נייד כל חשש של 'תיקון-מנא', שכן אין כאן שום תיקון ויעול במזגן עצמו, אלא רק בתוצאות השפעת הקירור שלו.

אספקלריה

על משמר ההלכה
המשך מעמוד קודם

ב. אין בכך כל השפעה על הפעולות החשמליות של המזגן, ובמקרה הרחוק ביותר יתכן שתהיה השפעה דווקא על הפחתת הזרם, וכן על קיצור מחזורי הפעילות, הרחקתם זה מזה וצמצומם.
ג. המים מתחממים כתוצאה מהחום המופרש אליהם מן הגז, אלא שבדרך-כלל מן הסתם אינם מגיעים לרמת חום שהיד-סולדת-

בו. אמנם ייתכן, במיוחד בימים חמים מאוד, כאשר המים כבר די חמים בלאו-הכי כתוצאה מהטמפרטורה הסביבתית, שהמים יתחממו למשך זמן קצר עד לחום שהיד-סולדת-בו.
מחד גיסא מדובר ב'ניחא-ליה', שהרי האדם מעוניין בחימום המים, כי על-ידם מתקרר הגז ותפוקתו עולה בהתאם, אך מאידך בוודאי שאין זה בגדר 'פסיק-רישא', וגם יש לדון מצד מה שהם מתאדים מיד.
ובכל אופן, יש בהחלט מקום להקל בזה למעשה, אך ראוי להחמיר להוסיף לשם מים קרים ככל האפשר, אפילו מהמקרר, כדי להרחיק את האפשרות שמא יתבשלו.
ד. יש לשים לב לכך, שבמזגנים ניידים רבים קיימת נורית חיווי הנדלקת ומאותתת כאשר מיכל המים מתרוקן, וכאשר מוסיפים להם מים, הנורה נכבית כעבור מספר שניות. בדגמים אלה, וודאי שיש להימנע להוסיף להם מים לאחר שהנורית נדלקה, ויש להקפיד להוסיף את המים לפני שהמים נגמרים ונורית החיווי נדלקת, או לחילופין כאשר המזגן מנותק לגמרי מזרם החשמל באמצעות שעון-שבת.

מצננים

באזורים בהם מזג האוויר יבש יחסית, מקובל לעתים להשתמש בקיץ במצננים, במיוחד כאשר מדובר בחללים פתוחים שלא ניתן לקרר אותם באמצעות מיזוג אוויר.

המצננים נועדו ביסודם לצנן את האוויר הסביבתי באמצעות רוח, אך שלא כמו במאווררים רגילים, שמפזרים ומערבלים את האוויר הקיים, הם מפזרים רוח שנושבת מהמפוח ועוברת בדרכה דרך מיכל של מים או של קרח, שגורם לה בהתפזרותה לתת תחושה צוננת יותר באוויר. המים מגיעים אל המפוח, באמצעות משאבה, או גליל בד עולה ויורד מבריכת המים אל עבר המפוח.
המצננים דורשים הוספת מים או קרח מפעם לפעם. שאלה נפוצה שרבני המכון נשאלים עליה די הרבה בתקופת הקיץ מידי שנה היא האם מותר לעשות זאת בשבת, והתשובה על כך היא כדלהלן:

1. יש מכשירים שפתיחת המגרה וסגירתה כרוכות בפעולה דיגיטלית, שגם ניתן להבחין בה באמצעות שינוי בצג הדיגיטלי. במכשירים הללו אין להוסיף מים או קרח למגרה בזמן שהמכשיר פועל. ניתן לעשות רק כאשר המכשיר מנותק מזרם החשמל באמצעות שעון שבת המכוון מערב-שבת.
המגיעים לנפוש במקום שיש בו מצנן, עליהם לבדוק בערב שבת, האם פתיחת המגירה והוספת המים יוצרים שינוי מסוים על-גבי צג המכשיר. במידה ולא, ניתן להוסיף מים או קרח למצנן במהלך השבת, אולם יש להקפיד לעשות זאת לפני שהמים נגמרים, מהסיבה שתפורט להלן.

2. יש מכשירים שבמיכל המים מותקן מצוף, שכאשר כמות המים שבמיכל יורדת מתחת למפלס מסוים, ירידת המצוף מביאה לידי ניתוק זרם החשמל ממשאבת המים, או גליל הבד המסתובב. משמעות הדבר היא, שבמכשירים מסוג זה, אם המים שבמיכל נגמרו, הוספת המים בשבת גורמת להפעלה מחדש של המשאבה או מנוע הגליל.

ויש לציין, שאנשים רבים לא מודעים לכך, מפני שגם בעת שהמים נגמרים, המאוורר עצמו ממשיך לפעול. מסיבה זו ההנחיה הכללית לגבי מצננים, שבנוסף לכך שיש צורך לוודא מראש שפתיחת המגירה וסגירתה אינן כרוכות בהפעלה דיגיטלית, יש להקפיד מאוד שלא להוסיף להם מים בשבת, אלא רק בעודם פועלים עדיין.

3. במכשיר בעל מצוף, יש להימנע מלהוסיף לו מים, גם כשהוא מנותק מזרם החשמל, במידה ומפלס המים ירד מתחת לקו הרצוי, באופן שללא תוספת המים המכשיר לא היה חוזר לפעול גם כששעון השבת יחבר אותו שוב, אלא יש להוסיף מים רק כאשר יש כמות מים מספקת להפעלה גם ללא תוספת המים.

לסיכום: הרוצה לצאת מידי כל חשש בכל הנוגע להוספת מים למצננים בשבת, יחבר אותם לשעוני שבת ויכוון זמני כיבוי, בפרקי זמן כאלה אשר יש לשער שהמים במיכל לא יגמרו. ונניח, שאם המים במיכל נגמרים אחת לשלוש שעות, כיוון השעון יהיה שבכל שעותיים המצנן ייכבה, ואז, בזמן הניתוק יוסיפו לו את המים ללא כל חשש.

מערפלי מים

לעומת המצננים הנזכרים בקטע הקודם, נפוצים כיום גם מכשירים מסוג אחר, שהם מאווררים ענקיים, המכונים 'מערפלי מים', שמטרתם לפזר ברדיוס נרחב באוויר רסיסי טיפות מים, לשם יצירת לחות נעימה באוויר והפגת החום. כמובן, שהתנאים האמורים לעיל, לגבי מצננים מהסוג הראשון, תקפים גם בנוגע להוספת מים למכשירים אלו. זאת ועוד, בניגוד למכשירים מהסוג הראשון, שלא נועדו לפיזור טיפות ורסיסי מים, אלא לצינון מה של הרוח המיוצרת ע"י המפוח ומתפזרת באוויר, וגם אם מתפזרים עמה רסיסי טיפות של מים אין להתייחס לכך כ'פסיק-רישא', וגם יש לדון בזה כדין 'לא ניחא ליה', מערפלי מים לעומת זאת, נועדו בעיקר לשם פיזור וערפול של טיפות ורסיסי מים באוויר, וכשם כן הם. לאור זאת, לכאורה מקום לחשוש שלא להוסיף מים למערפלי המים, לאור דברי הרמ"א (או"ח ס"ו"ס שי"ט): "הרוקק ברוח בשבת והרוח מפזר הרוק חייב משום זורה". אמנם הרוצה להקל בזאת יש לו בהחלט על מי לסמוך על דעת הרבה מגדולי הפוסקים שלא חששו לדברי הרמ"א להלכה. למרות שאחד מהצירופים שבדבריהם הוא שאינו מתכוין לכך, וגם לא ניחא ליה בזה, דבר שאינו שייך לגבי מערפלי המים, שבוודאי הכוונה היא להתזת המים ופיזורם, וגם ניחא ליה בזה, אך למעשה נראה שעיקר יסוד דברי האחרונים המקלים בנוי על כך שאין זה בכלל מלאכת זורה של הפרדת הפסולת מן האוכל, ובפרט במים שבוודאי אינם בכלל גידולי קרקע. אולם לאמיתו של דבר, יש מקום להחמיר בעניין זה, בפרט לאשכנזים, לחוש לדעת הרמ"א. לכן, מלבד האמור לעיל לגבי מצננים, באשר למערפלי מים קיימת סיבה נוספת שבגינה רצוי לסדר מערב-שבת שעון שבת שינתק את מערפל המים מזרם החשמל לפרקי זמן מסוימים, ולהקפיד להוסיף את המים רק בשעה שהמכשיר מנותק מהחשמל, ויש בו עדיין כמות מים מספקת להפעלה חוזרת גם ללא הוספת המים, כאמור לעיל.

מצלמות אבטחה

במקומות נופש רבים, או כאשר מדובר בקיום נופש במקום המשמש בדרך כלל כמוסד ציבורי, מצוי הרבה פעמים שקיימות שם מצלמות אבטחה. בעוד שבנוגע למצלמות אבטחה הנמצאות כיום כמעט בכל מקום, יש סברא לקולא, במקרה דנן, היות והמצלמות מביאות תועלת לאנשים הנופשים במקום ונהנים מהאבטחה, הדבר חמור יותר. אמנם יצוין, כי אין זה מוחלט לאיסור, ויש מקום רב על מה לסמוך להקל במקום שאין אפשרות אחרת, אולם עם זאת, רצוי מאד לבקש לכלל הפחות לכבות את צגי המחשבים עליהם מוקרנות התמונות וההסרנות למשך כל השבת, ומאידך, לוודא, אם אפשר, שהמצלמות פועלות ומקליטות הכל באופן רציף, ואינן מופעלות, או מפעילות את ההקלטה, באמצעות חיישן תנועה, רק עם מעבר אדם בטווח הקליטה שלהן.

מתקני מים חמים אוטומטיים

בעוד שמילוי מים במיחמים הביתיים נעשית בצורה ידנית, במקומות ציבוריים מוצבים בדרך כלל מתקני חימום מים אוטומטיים, בהם הדבר נעשה אוטומטית, שכאשר כמות המים יורדת אל מתחת מפלס מסוים, מוזרמים לתוכו מים חדשים מרשת המים העירונית. מים אלו הם קרים, ובעקבות כניסתם המתקן מתחיל לפעול כדי להרתיח אותם. לאור זאת נמצא, שכאשר אדם פותח ברז של מתקן מים אוטומטי, ומוזג ממנו מים חמים, בפעולה זו הוא מביא לידי כניסת מים קרים למערכת ולהרתחתם, מה שמהווה בשבת איסור של מלאכת 'מבשל' בגלל חימום המים, ושל שאר האיסורים הכרוכים בהפעלות חשמלית בכלל, ובהפעלת גופי חימום לוחטים בפרט.

הפתרון למכשול גדול זה בא בדמות מכשיר מיוחד, פרי פיתוחו של המכון, בשם 'מיחם גלישה', בו הופכים את השימוש במיחם

למהודר לכל הדעות (ראה בהרחבה 'על משמר השבת - מיחמי גלישה' אספקלריה גיליון מאייר תשפ"ב).

לאור זאת, כמובן שבהעדר אישור הלכתי מוסמך, אין להשתמש בשום פנים ואופן במתקני מים חמים אוטומטיים.

שכחו להעביר למצב 'שבת': במקרה של מיחם גלישה מאושר, אשר שכחו להעבירו למצב 'שבת' מבעוד יום, לעתים, במיחמים מסוג זה ניתן גם בשבת עצמה לנעול את ברז כניסת המים הקרים, גם ללא העברה למצב 'שבת', שהיא פעולה הכרוכה בהפעלה חשמלית. לכן כאשר מדובר במקרה של 'צורך רבים' ניתן בדיעבד להסתפק בכך, היות ובאמצעות סגירת כניסת הברז, מתבטל החשש של כניסת מים קרים ובישולם, ולגבי החשש של ההשפעה על הקדמת הפעלת גוף החימום, כאשר התרמוסטט איננו מבוטל, יש להקל בשעת הצורך לצורך רבים, מאחר שמדובר בחשש רחוק למדי, שתלוי בהרבה גורמים. אכן יש להיזהר מאד ולוודא כי בשעת סגירת ברז המים הקרים לא ינטפו ממנו טיפות מים קרים לתוך המים ויתבשלו בתוך המים החמים.

מיני-ברים וקולרים

במקומות רבים, במיוחד במבני ציבור, מצויים מכשירי מיני-בר או קולרים המספקים מים חמים וקרים בכל עת. צריכת מים ממכשיר שאינו מאושר הלכתית לשימוש בשבת, כרוכה בבעיות הלכתיות שונות כדלהלן:

1. מזיגת מים חמים מביאה להכנסת מים חדשים אל המכשיר וממילא לבישולם בשבת.
2. צריכת מים קרים מהמכשירים מזרימה מים חדשים לתוכם, ועלולה לגרום להפעלת המדחס.
3. ישנם מכשירים שמזיגת המים נעשית על ידי מתג אלקטרוני המפעיל משאבה חשמלית.

מכשירי ברי מים, מיני-ברים וקולרים, המאושרים לשבת על ידי המכון, אם למים קרים ואם למים חמים, פותחו בהתאם להוראות רבני ומהנדסי המכון, נבדקו היטב, אין בהם כל חששות הלכתיים, והם מותרים לשימוש לכתחילה (פירוט נרחב אודות בעיות מכשירי המיני-בר והפתרונות של המכון, ראה בהרחבה בבטאון 'אספקלריה', גיליון כב, כסליו תשפ"א, מדור 'על משמר השבת').

בנוגע לשימוש במכשירים ללא אישור הלכתי מוסמך, ההנחיות הן כדלהלן:

1. שימוש במכשירי מיני-בר אשר מזיגת המים מהם נעשית באמצעות לחיצה על מתג אלקטרוני, אסורה כמובן.
2. מזיגת מים חמים, גם ממכשיר מיני-בר בעל כפתורי מזיגה מכניים, אסורה בהחלט.
3. מזיגת מים קרים - בזמן שהמדחס אינו פועל היא בעייתית יותר מאשר פתיחת דלת מקרר בזמן שאינו פועל, כי כאן ההשפעה הינה מיידית. אם מוזגים כוס אחת או שתיים בלבד, עדיין אין הדבר בגדר 'פסיק רישא' וניתן להקל בזאת. מאידך במזיגת קנקן שלם, אין ספק שהמדחס יחל לפעול.

כאשר המדחס פועל, ניתן להוציא אף כמות מרובה של מים, למרות שהדבר גורם להארכת משך זמן פעילות המדחס. אמנם חשוב לציין, כי בניגוד למקרר, מדחס של מכשיר מיני-בר הינו בדרך כלל קטן ושקט, וכמעט שלא ניתן להבחין מתי הוא פועל.

4. ניתן לחבר מערב שבת מכשיר מיני-בר ללא אישור הלכתי, בעל ברז מכני, לשעון שבת, ולצורך ממנו מים קרים בזמן שהמכשיר מנותק מזרם החשמל, אמנם לא ניתן לעשות זאת עבור המים החמים, כי הרי בלא קשר לפעילות החשמלית, עצם כניסת המים הקרים אל מיכל המים החמים יש בה משום חשש איסור 'מבשל'.

כאשר בוחרים באפשרות של חיבור לשעון שבת עבור המים הקרים, רצוי לעשות זאת באופן שרבע שעה המכשיר יפעל ורבע שעה יהיה מנותק, כך שמצד אחד גם בזמן שהוא מנותק סביר שיישארו בו עדיין מים קרים, ומצד שני בזמן שיפעל יש להניח שהמדחס יעבוד כל הזמן, כך שצריכת המים לא תשפיע כלל על הקדמת הפעלתו.

חשש איסור 'בורר': נציין עוד, כי מכשירי מיני-בר רבים מצוידים במערכת סינון המסלקת ממי הברז את הפסולת הרגילה להיות בהם, ויש הסוברים שיש בפתחת ברז אשר המים היוצאים ממנו עוברים דרך סנן עשוי גרגירי פחם, או כדורי סיליפוס, משום איסור 'בורר'. באשר לבעיה זו הצעת המכון לאנשים המתקינים מכשירי מיני-בר, להתקין למים הקרים ברז 'עוקף סננים', על ידו ניתן בכל ערב-שבת באמצעות פעולה פשוטה להביא לידי כך שבמהלך השבת יגיעו המים אל המיני-בר ישירות ממערכת המים הביתית, מבלי לעבור דרך הסנן. בכל אופן, החושש לדיעות האוסרים זאת מחמת איסור 'בורר', עליו לשים לב לנקודה זו במקומות הנופש.